

ХАЙДУТИ

НАРОДНИТЕ ЗАКРИЛНИЦИ

1. Кої не знай Чавдар войвода

Я надуй, дядо, кавала,
след теб да викна – запея
песни юнашки, хайдушки,
песни за вехти войводи –
за Чавдар страшен хайдутин,
за Чавдар вехта войвода...

...

Кой не знай Чавдар войвода,
кой не е слушал за него?

Чорбаджия ли изедник,

или турските сердари?
Овчар ли по планината,
или пък клети сюрмаси!
Водил бе Чавдар дружина
тъкмо до двацет години,
и страшен беше хайдутин
за чорбаджии и турци;
ала за клети сюрмаси
крило бе Чавдар войвода!

Христо Ботев, из „Хайдути“

2. Прочул се Стоян хайдутин

– Момчета, я вие викнете някоя стара хайдушка песня, да ми дойде сърце на място! – покани ги Цанко.

Момците запяха дружно:

*Сиромах Стоян, сиромах!
На два го пътя вардеха,
на третия го фанаха,
черни му връви развиха,
мъжки му ръце връзаха...*

...

Стоян си Ружа говори:

*– Ружо ле, попова снахо,
не ми е жално за живот,*

*не ми е мило за бял свят:
юнак не жали, не плаче,
ами те моля, Ружке ле,
ризата да ми операт,
косата да ми разрешат,
че ми е драго, Ружке ле,
кога челяка обесят –
ризата да му се белей,
чумбазът¹ да се развява...*

Огнянов изслуша с таен трепет финала на тая песен.

– Ето, тоя Стоян – помисли си той – е типът на легендарния български хайдутин: с мрачно спокойния поглед на смъртта. Ни една дума на съжаление, на разкайване, на надежда... Искане само да умре хубавец!... Такава борба мечтая аз и такива сили търся... Да знаеш да умираш – ето разковничето на победата...

Иван Вазов, из „Под игото“

¹ Чумбаз (диал.) – перчем, кичур.

3. Хайдутите в българските земи

Приема се, че първото известие за хайдути в българските земи е една приписка, която гласи: „1454 (година). В тази година Мехмед цар (Мехмед II) плени Радич, български войвода в София“. Началото на хайдутството се свързва с разпространеното на Балканите средновековно разбойничество, но и с последните опити за военно противопоставяне на османците през XV в. ...

Хайдутите са мъже, които напускат своите стопанства и своите села, за да търсят хляб и справедливост със силата на оръжието. Те действат в малобройни дружини, чийто състав рядко достига до 100 души. Хайдушката дружина е малка бойна единица, която относително лесно се снабдява с припаси, може бързо да маневрира и още по-бързо да се разпръсне...

За българите хайдутите наистина са народни закрилници. Стотици песни разказват за делата им и препредават на следващите български поколения спомена за техните реални или въображаеми подвизи...

В епохата на своето Възраждане всички балкански народи, включително и българите, обгръщат своите хайдути с ореола на национални герои. Действията им са необходимият пример в процеса на зараждане и развитие на българската освободителна революция.

*Цветана Георгиева, Николай Генчев,
из „История на България XV – XIX век“*

1. За кого Чавдар войвода е „страшен хайдутин“ в „Хайдутин“?

- А) „за клетки сюрмаси“
- Б) „за чорбаджии и турци“
- В) за момите и момците в селото
- Г) нито едно от посочените

2. Първото сведение за хайдути в българските земи е:

- А) в стихотворение от XIV век
- Б) в приписка от XV век
- В) в научен труд от XVII век
- Г) в Ботевата творба „Хайдутин“ през XIX век

3. Кой от следните изрази в трите текста НЕ се отнася до народните песни?

- А) „след теб да викна – запея / песни

- юнашки, хайдушки“ („Хайдутин“)
- Б) „1454 (година). В тази година Мехмед цар (Мехмед II) плени Радич, български войвода в София.“ („История на България XV – XIX век“)
- В) „Стотици песни разказват за делата им.“ („История на България XV – XIX век“)
- Г) „– Момчета, я вие викнете някоя стара хайдушка песня, да ми дойде сърце на място! – покани ги Цанко.“ („Под игото“)

4. Кой момент в откъса от „Под игото“ на Вазов потвърждава убеждението на историците в „История на България“, че „в епохата на своето Възраждане всички балкански народи, включително и българите, об-

гръщат своите хайдути с ореола на национални герои“?

- А) „Момците запяха дружно“
- Б) „черни му връви развиха, / мъжки му ръце връзаха“
- В) „– Ето, тоя Стоян – помисли си той – е типът на легендарния български хайдутин... Такава борба мечтая аз и такива сили търся...“
- Г) „Сиромах Стоян, сиромах!“

5. Какво според вас означава изразът „да ми дойде сърце на място“ в думите на Цанко от „Под игото“: „Момчета, я вие викнете някоя стара хайдушка песня, да ми дойде сърце на място!“?

- А) да се излекувам от сърдечното си заболяване
- Б) да се подготвя за сън
- В) да изпитам очаквана радост и задоволство
- Г) нито едно от посочените

6. Кой (или кои) от хайдутите в трите откъса говори (говорят) за своята смърт?

9. Направете описание на тема „Какво зная за българските хайдути от историята, литературата и народното творчество“.

- А) Чавдар войвода в откъса от „Хайдути“
- Б) войводата Радич в приписката, цитирана в „История на България XV – XIX век“
- В) мъжете, които напускат селата си в „История на България XV – XIX век“
- Г) Стоян от песента, която момците пеят в „Под игото“

7. Кой от текстовете посочва само исторически факти и данни за хайдушкото движение?

- А) „Хайдути“
- Б) „Под игото“
- В) „История на България XV – XIX век“
- Г) нито един от посочените

8. Кой от текстовете говори за широката известност на хайдутите сред народа?

- А) „Хайдути“
- Б) „Под игото“
- В) „История на България XV – XIX век“
- Г) и трите текста

„ХАЙДУТИ“. НАРОДНИТЕ ЗАКРИЛНИЦИ: 1. – Б; 2. – Б; 3. – Б; 4. – В; 5. – В; 6. – Г;
7. – В; 8. – Г.